

YOUTUBE PLATFORMASIDAGI KANALLAR BOLALAR UCHUN MO'ljALLANGAN KONTENTNING ASOSIY MANBASI SIFATIDA

Anvarova Muqaddas Xomidjon qizi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti Xalqaro jurnalistika yo'nalishi 3- kurs talabasi

Annotatsiya: Bugungi kunda Internet ko'p madaniyatli muhitga aylandi, unda bolalar va o'smirlar soni doimiy ravishda ko'payib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, video tomosha qilish uchun platformalar, musiqa qidirish va boshqa ko'plab resurslar bolaga erta yoshdanoq mavjud bo'lib, u ularni uydan chiqmasdan ko'rishi mumkin. Ko'pgina ota-onalar farzandlarining "tarmoqqa yopishib qolganligi", tashqariga chiqmasliklari va jismoniy faollikni talab qiladigan o'yinlarga qiziqmasliklari haqida tashvishlanadilar.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy tarmoq, bolalar matbuoti, internet, o'smirlar

Internetning paydo bo'lishi bolalar matbuotini tarqatish uchun sharoitlarning yaxshilanishiga olib keldi. Hozirda har kim o'z kompyuteridan nashrni elektron pochta orqali, ijtimoiy tarmoqlarda olishi yoki Internet orqali ham obuna bo'lgan holda mobil ilova orqali ko'rishi mumkin. Endi ma'lumotni iloji boricha tezroq olish mumkin: birinchi qo'ldan o'rganib, xabarda yetkaziladi. Va bu xabarlar, o'z navbatida, har qanday hajmda bo'lishi mumkin va turli shaharlarda, mamlakatlarda, turli qit'alarda yashovchi odamlarga yetkazilishi mumkin. Ammo bunday ulkan imkoniyatlarning paydo bo'lishi va axborotning tez tarqalishi bilan bolalar nashrlarining sifati yo'qoldi. YouTube'dagi bolalar kanallari katta auditoriyaga ega. Butun dunyo bo'ylab millionlab bolalar YouTube'da bolalar kontenti, o'yinlari, animatsiyalari, o'quv videolari va boshqa ko'p narsalarni faol tomosha qilishadi. YouTube'dagi ba'zi bolalar videolari yuz millionlab yoki hatto milliardlab tomoshalarni oladi. Bu tomoshabinlarning yuqori darajadagi qiziqishi va ishtirokini ko'rsatadi. Ko'plab muvaffaqiyatli bolalar kanallari bolalarning ko'nikmalari va bilimlarini rivojlantirishga yordam beradigan interfaol va ta'lim videolarini taklif qiladi. Bunga ta'lim qo'shiqlari, o'yinlar, bo'yash sahifalari, hisoblash va boshqalar kiradi. Natijada siz nafaqat pul ishlaysiz, balki dunyoni yaxshiroq joyga aylantirasiz.

Xarid qilish xulq-atvoriga ta'siri: YouTube'dagi bolalar kanallari ham xarid qilish xatti-harakatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, chunki bolalar videolarda reklama qilingan o'yinchoqlar, mahsulotlar yoki tovarlarni ko'rishlari va ularni ota-onalaridan so'rashlari mumkin. Bu kimgadir mahalliy reklama sotish uchun ajoyib sababdir. Ota-onalar ham YouTube-dan farzandlarini ko'ngil ochish va o'qitish vositasi sifatida faol foydalanishmoqda. Ular xavfsiz va foydali kontentga ega bo'lgan kanallarni

qidirmoqdalar, ular o'z farzandlarini jalb qilish va o'qitishga yordam beradi. Ota-onalar, shuningdek, YouTube'dan bolalarning nazoratsiz harakatlari uchun "tinchlantiruvchi va samarali vosita" sifatida foydalanadilar.

YouTube'dagi bolalar kontenti yosh tomoshabinlar va ularning ota-onalari orasida juda mashhur. CashNetUSA tadqiqotiga ko'ra, bolalar kontenti dunyodagi eng daromadli hisoblanadi. Shuningdek, 11 yoshgacha bo'lgan bolalarning taxminan 80 foizi YouTube'ni tomosha qiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, YouTube'da bolalar kontentining ommabopligi bilan bir qatorda xavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish va bolalar uchun kontentdan foydalanishni nazorat qilish bilan bog'liq bir qator muammo va muammolar paydo bo'ladi. YouTube o'zining yosh auditoriyasi xavfsizligi va xavfsizligini ta'minlash, jumladan, bolalar kontenti uchun alohida platforma bo'lgan YouTube Kidsni joriy etish choralarini ko'rmoqda.

Ko'ngilochar matbuot katta shuhrat qozondi. Bolalar jurnalistikasi bir qismi bo'lgan bo'sh vaqt jurnalistikasi nafaqat dam olish va dam olish, balki ommaviy axborot vositalarining madaniy-ma'rifiy vazifalarini ham o'rganishga alohida e'tibor qaratsa-da, bolalar uchun gazeta va jurnallarning mazmuni ko'p narsalarni qoldiradi. O'g'il bolalar va qizlar uchun mo'ljallangan ko'plab ko'ngilochar jurnallarda o'quvchilarni amerikalashtirishga moyillik aniq. Har qanday mafkuradan ozod bo'lish niqobi ostida zamonaviy ko'ngilochar ommaviy axborot vositalari bolalar auditoriyasi uchun bir qator aniq mafkuraviy mavzularni taqdim etadi. Jurnallar bolalarga deviant va jinoiy xatti-harakatlarni targ'ib qiluvchi Amerika qadriyatlar tizimini yuklaydi. Bu zamonaviy nashrlarida bilim va madaniyat bilan tanishish niyatining ikkinchi o'ringa qo'yilishiga olib keladi.

Bugungi kunda Internet ko'p madaniyatli muhitga aylandi, unda bolalar va o'smirlar soni doimiy ravishda ko'payib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, video tomosha qilish uchun platformalar, musiqa qidirish va boshqa ko'plab resurslar bolaga erta yoshdanoq mavjud bo'lib, u ularni uydan chiqmasdan ko'rishi mumkin. Ko'pgina ota-onalar farzandlarining "tarmoqqa yopishib qolganligi", tashqariga chiqmasliklari va jismoniy faollikni talab qiladigan o'yinlarga qiziqmasliklari haqida tashvishlanadilar. Shu bilan birga, ko'plab bolalar haqiqiy muloqotga bo'lgan ehtiyojni unutishadi. Ammo "kichik o'spirin, ayniqsa, tengdoshlar guruhida munosib o'ringa ega bo'lish zarurati, haqiqiy do'stga ega bo'lish va sinfda izolyatsiyadan qochish istagi bilan ajralib turadi. O'smirlar davrida shaxslararo muloqot alohida ehtiyojga aylanishidan kelib chiqqan holda, bu davrda kommunikativ ta'lim harakatlari universal o'quv faoliyatini rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega bo'ladi. Shuning uchun bolaning tengdoshlari bilan muloqot qilishi, faol va qiziqarli suhbatdoshi bo'lishi va shu bilan birga o'zi ma'lumot olishi juda muhimdir. Bu vazifa maktab gazetalari nashr etiladigan, turli yoshdagi bolalar ishlaydigan davlat maktablarida muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda.

Bolalar ommaviy axborot vositalari davlatdan qat'i nazar, azaldan mustaqil ravishda mavjud. Mashhur bolalar nashrlarining egalari xususiy tadbirkorlardir, ularning maqsadi moliyaviy boyitishdir. Davlat maktablarida joylashgan bir nechta bolalar ommaviy axborot vositalari muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun asbob-uskunalar, qog'oz va boshqa jihozlarni sotib olish imkoniyatiga ega emas. Bundan tashqari, ular vaqt va inson resurslarining etishmasligidan aziyat chekmoqda, chunki talabalarga ko'pincha malakali jurnalistlar emas, balki o'qituvchilar dars berishadi.

Ammo umumiy ta'lim muassasalari kelajakdagi bolalar jurnalistikasi uchun haqiqiy platformaga aylanishi mumkin. Ba'zi tadqiqotchilarning fikricha, maktablarda yosh avlodni mustaqil ravishda rivojlantirish va tarbiyalashga qodir bo'lgan bolalarning rivojlanishi uchun maxsus muhit yaratilgan: "Ikkinchi avlodning federal davlat ta'lim standartlari ijodiy rivojlanish muammolariga chuqur ta'sir qiladi. boshlang'ich maktab yoshidan boshlab, faol shaxsiy pozitsiyani shakllantirish va ijodiy fazilatlarni rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan sifat o'zgarishlari. Yuksak ma'naviyatli, ijodiy, g'ayrioddiy fikrlaydigan, o'ziga xos yechimlarni topishga, o'z-o'zini rivojlantirishga va o'z taqdirini o'zi belgilashga qodir shaxsni shakllantirishga qaratilgan bu jarayon o'quvchilarning o'quv faoliyatining barcha tarkibiy qismlarini (motivlar, maqsad, tarbiyaviy vazifa) to'liq o'zlashtirishidan boshlanadi. , ta'lim faoliyati, operatsiyalar, nazorat va baholash). Faoliyat jarayonida egallangan malakalar: bilim, malaka, malaka, faoliyat usullari va boshqalar. ijodiy faoliyatga amaliy tayyorlikni tashkil etadi - kompetensiya (kompetentlik yondashuvi). Qobiliyatlarning namoyon bo'lishi ijodiy qobiliyatlarni yanada rivojlantirish va ijodiy shaxsni rivojlantirishning boshlang'ich nuqtasi bo'lgan ijodiy faoliyat (kompetentlik) tajribasini talab qiladi.

O'smirlar uchun o'z gazetalarini nashr etishda ishtirok etish ijodiy va ma'naviy talab va ehtiyojlarni ro'yobga chiqarish, shuningdek, jurnalistlik kasbining asoslari bilan tanishish imkoniyatidir. Bundan tashqari, ba'zi tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, maktab (litsey) gazetasi ko'pincha bola va ota-ona o'rtasidagi bog'lovchi ipga aylanadi. Gazeta o'smirlarga o'z fikrlarini ifoda etishga va ularni boshqa odamlar orasida tarqatishga yordam beradi.

Yuqoridagilarni tasdiqlash uchun ba'zi statistik ma'lumotlarni ko'rib chiqaylik. A. Ya Shkolnikning so'zlariga ko'ra, so'rovda qatnashgan bolalarning atigi 24 foizi o'zlarini jurnalist sifatida sinab ko'rish istagini ushbu faoliyatda qatnashish maqsadi deb atashgan. Ko'pchilik o'smirlar o'z-o'zini tashkil qilish va hamfikrlar bilan muloqot qilish maqsadida gazeta chiqarish uchun birlashishga intiladi (mos ravishda 38% va 42%). Ko'pgina bolalar jurnalistikada qatnashish orqali hayotni o'rganishga intilishlarini aytishdi (32%). Zamonaviy sharoitda bolalar va yoshlar uchun havaskor gazeta ijtimoiylashuv, boshlang'ich kasbiy yo'l-yo'riq (va hatto professional o'zini o'zi anglash), zamonaviy voqelikni bilish va o'zlashtirish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Bunday nashrlar o'ziga xos muloqot maydonidir: tengdoshlar bilan, kattalar bilan, o'zi bilan suhbat. Bu kichik yoshdagi o'zini shaxs sifatida aniqlashga va hayotda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Bu mikromuhitdan axborot holatlarini tanlashda, ularni taqdim etishning baholanishi va sinkretizmida namoyon bo'ladi.

Bugungi ilmiy-texnik taraqqiyot, internet-texnologiyalaridan foydalanish ko'lamini qanchalik kengaytirgan bo'lsa, yoshlar ongini zabt etishga ham shunchalik ko'p e'tibor berib kelmoqda. Hatto, bu jarayon shunchalik keng ko'lam kasb etdiki, bolalar va o'smirlar ongini zabt etuvchi maxsus saytlar, turli ijtimoiy tarmoqlar bu sohani o'zlarining biznesi yoki g'oyaviy siyosat maydoniga aylantirishdi. Bu jarayonning o'ta shiddatlashuviga, hozirgi vaqtda texnik jihozlarining so'nggi modellariga internet tarmog'iga ulanish imkonini beruvchi uskuna va moslamalar o'rnatilganligida ham ko'rish mumkin. Ushbu jihozlarni loyihalash va foydalanishda axborot xavfsizligini ta'minlash majburiy talablardan biridir. Shu jihatdan O'zbekistonda elektron uskuna va tizimlar kiber xavfsizligini oshirish yuzasidan salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Shu o'rinda, yana bir jihatni alohida ta'kidlash lozimki, kompyuter texnologiyasining mo'jizalari bo'lmish internet yer yuzini yagona axborot makoniga aylantirdi.

Hozirgi kunda buning ko'pgina ijobiy jihatlari bilan bir qatorda salbiy tomonlari ham mavjudligi barchaga ayon haqiqatga aylandi. Salbiy holatlarning eng havflisi bu – "axborot huruji"dir. Bunday hurujlarning eng katta qalqoni bo'lgan oilada ana shu "axborot huruji"ga qarshi qay tariqa immunitet paydo qilingan bo'lsa, jonajon yurtga qarshi hurujlarga nisbatan ham o'z vaqtida yosh avlod ongida to'g'ri tasavvur hosil qilib borish ulkan muammodir. Bu ijtimoiy hodisa ilmiy tadqiq qilinishi va o'z navbatida uning siru sinoati ta'lim muassasalarida yosh avlodga o'rgatilayotgani ham bejiz emas..

Hozirda Internet olamida nafaqat kattalar, balki maktab yoshidagi bolalar ham o'zi uchun go'yoki, aynan uning uchun tayyorlab qo'yilgan axborotlarni topish undan hoxlaganicha bahramand bo'lishi mumkin. Albatta, biz alohida ta'kidlashimiz kerakki, ma'naviyatga, ezgulikka xizmat qiluvchi badiiy, ilmiy, ilmiy-ommabop asarlar, maqolalar bilan birgalikda buzg'unchi, vayronkor g'oyalarning ko'pligini ham e'tirof etish lozim. Shu paytda shov-shuvli oldi-qochdilar, inson ongini o'z domiga ayovsiz tortib ketadigan vahimali xabarlar milliy qadriyatlarni parchalab tashlashga qodir g'oyalar ham behad ko'pligi achinarli holdir.

Axborot sohasidagi globallashuv shu qadar cho'qqiga chiqdiki, bunga millionlab yoshlarning internetdan bosh ko'tarolmay qolgani va shunga yarasha o'nlab ijtimoiy tarmoqlarda turfa xabar hamda maqolalar har kuni muttasil ravishda yoritilayotgani misolida ko'rishimiz mumkin.

Bu ijtimoiy tarmoqlardan kimdir siyosiy qurol sifatida foydalanayotgan bo'lsa, boshqasi o'z g'oyalarini zo'r berib tiqishtirishga urinmoqda. Shunday chigal va

murakkab sharoitda biz uchun galdagi eng muhim vazifalardan biri – yosh avlodning ongi hamda qalbini yot g'oyalardan, mafkuraviy tahdidlardan asrab-avaylashdir. Xalq donishmandlari: “Havfsizlik bu – yovuzlik yo‘lining to‘silishidir”, deya bejizga aytilmagan. Bugun esa, axborotlashgan jamiyatda bu masalani ijobiy hal etish yo‘llari tinmay qidirilmoqda.

Mutaxassislar e'tirof etishlaricha, dunyo aholisining 22 foizdan ko'prog'i bugungi kunda internetdan muttasil foydalanar ekan. Internetdan foydalanuvchilarning ko'pchiligi ijtimoiy tarmoqlarni ko'proq kuzatar ekan, ularning aksariyati o'sha ijtimoiy tarmoqlardagi ma'lumotlarga ishonib, shular ta'siriga tushib qolar ekan. Bunday tarmoqlarda o'z joniga qasd qilishni targ'ib qiluvchi 9 ming, shahvoniy mazmundagi 4 mingdan ziyod saytlar “faollik ko'rsatayotgani” aniqlangan. Kompyuter o'yinlari orqali zo'ravonlik va yovuzlikni targ'ib qilish avj olib ketmoqda. Statistika ko'ra, dunyo miqyosida 38 foiz bolalar va o'smirlar zo'ravonlikni, qo'paruvchilikni targ'ib qiluvchi saytlarga, 26 foizi millatchilik xarakteridagi veb-saytlarga “mixlanib” qolamoqda. Eng achinarlisi, ular orasida o'zbek bolalari va yoshlari ham kam emas.

Ayni paytda yoshlar orasida ommalashgan “Odnoklassniki”, “Fasebook”, “Twitter”, “Instagram” tarmoqlarida inson ma'naviyatiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi g'oyalarni targ'ib qiluvchi yuzdan ziyod guruhlar mavjudligi va ularga ellik mingdan ziyod yoshlar a'zo ekanligi aniqlangan. Ma'lumotlarga ko'ra, birgina odnoklassniki.ru ijtimoiy tarmog'i kunlik auditoriyasining 20 foizini O'zbekistondan kiruvchilar tashkil etadi. Shundan, 80 foiz kishi mobil versiyadan foydalanadi¹.

Bir vaqtlar o'taqiyin va qimmatli tovar hisoblangan axborotni olish juda tez va juda ma'qul ko'rinishlarda sodir bo'lmoqda. Bugun dunyoning istalgan nuqtasida sodir bo'lgan voqea, yangilik xususida yetarli axborot olishimiz uchun atigi bir necha soniya kifoya qiladi. Internet bir necha o'n yil ichida global tarmoqqa aylanib, nainki axborotlashgan jamiyatni yuzaga keltirdi, balki jahonda globallashuv jarayonining tezlashishida ham muhim omil bo'ldi. “Internet – insoniyat tafakkuri mahsuli”². Bugun biz kompyuterga shunchaki elektron qurilma sifatida qaray olmaymiz. U axborot olish, almashish va uzatishning eng samarali, qulay vositasidir. Uning multimedia (tasvir, ovoz, matn) xizmati va boshqa qator qulayliklari insoniyatni virtual olamga ohanrabodek manipulyatsiya qilmoqda. Manipulyatsiya – bu fikriy qaramlik orqali o'ziga bo'ysundirish demakdir. Mutaxassislar fikricha, virtual olamda insonning vaqtni idrok qilish tizimi buziladi, ijtimoiy faolliги kamayadi. Eng dahshatlisi, bu jarayonda virtual vositalarning salbiy ta'siri ma'naviy-axloqiy tanazzul bilan chegaralanib qolmay, ko'p kasalliklarni ham keltirib chiqarar ekan.

¹ <http://uchildiz.uz/virtual-olam-ehiyot-bo'l-bolam//07.02.2021>

² <https://m.zamin.uz/hayot-tarzi/15948-internet-ikkinchi-uy-emas.html>

Qolaversa, gadgetlar bugungi kunda bolalarning eng sevimli o'yinchog'iga aylanib qolgan desak mubolag'a bo'lmaydi. Ota-onalar uchun tinimsiz xarxasha va injiqliklardan osongina chiqish yo'li bo'lib qoldi. Birgina telefonni bolaning qo'lga berishlari bilan anchagina ishlari osonlashyapti. Lekin bu go'daklar uchun qanchalik xavfli ekanligi haqida o'ylab ham ko'rishmaydi. Olimlarning fikricha, bolalarning You Tube platformasi orqali multfilmlar tomosha qilishlari ularning aqliy rivojlanishiga o'zining sezilarli nojo'ya ta'sirini o'tkazishini aniqladilar. Bundan tashqari bolaning ko'p telefonga tikilishi unda tanadagi vaznning ortishi, uyqisizlik, injiqlik, jizzakilik, o'zini yomon his qilish bilan bog'liq kasalliklarni chaqirishi aniqlangan. Psixolog Shoira Isoqovaning tahlillariga ko'ra, yaqin 5 yil Ichida bolalarda bunday muammo va shikoyatlarning ortishi aytilgan. Aslida bolalarning telefonga haddan tashqari qaramliklari juda katta dolzarb muammolardan hisoblanadi. Butunjahon Sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan bu mavzu jiddiy olib chiqilganiga ancha bo'ldi. Bolada bu jismoniy salomatligiga ta'sir o'tkazish bilan birga bolaning psixik rivojlanishiga ham jiddiy xavf soladi. Idrok qilish qobiliyatini susaytiradi. Xotira keskin pasayishi, psixologik og'ishlar, pornografik qaramliklarni ham keltirib chiqaradi. Ular virtual hayot ta'siriga tushib qolib, kelgusida jamiyatda roli yo'q loqayd inson bo'lib qolishadi. Bunday bolalar har doim qattiq qo'rquv, stress, tushkunlik, havotir, qo'rquqlik ta'sirida yurishadi. Va o'zlarini ham shunday tutishadi. Yuzma-yuz munosabatlardan, gavjum joylardan qochishadi. Hayotdagi voqeilikni qabul qilishlari qiyinlashadi. Haqiqiy hayotdan bahra olish tuyg'usi o'ladi. Shunday ekan farzandlarimizni bunday yomon holatlardan asrash uchun ularga eng yaxshi, mediakontentlarni ravo ko'rishimiz maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Do'stmuhammad X. Jurnalistning kasb odobi muammolari: nazariy-metodologik tahlil (Mustaqillik davri o'zbek matbuoti faoliyati misolida. 1991-2008 yillar).: Filol. fan. doktori. ... diss. –T.: 2008.
2. Dosmuhamedov X.N. Jurnalistning kasb odobi muammolari: nazariy-metodologik tahlil (Mustaqillik davri o'zbek matbuoti faoliyati misolida. 1991-2008 yillar).: Filol. fan. doktori. ... diss. –T.: 2008.
3. Qosimova.N. Toshpo'latova.N. O'zbekiston ommaviy axborot vositalarida bolalar mavzusini yoritishning nazariy va amaliy asoslari. O'quv qo'llanma. –T.: O'zDJTU, 2014. 108 b.
4. Yunusov M Mustaqillik davrida O'zbekistonda bolalar jurnalistkiasining taraqqiyoti: yutuqlar, muammolar va yechimlar. (bosma nashrlar misolida). Diss. – T.: O'zMU, 2019.